

Ситнікова Ю. В., студентка Навчально-наукового інституту
економіки і менеджменту,
Фесенко Г. Г., доктор філософських наук, професор
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

КУЛЬТУРНА МЕМОРАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ МІСТА

Міста з їх архітектурно-просторовими формами стають предметом політик ідентичності та пам'яті. Урбаністи долучаються до обговорення теми взаємообумовленості ідеології та архітектурно-просторово форми міст. Зокрема, здійснено спроби показати «масштаб присутності» національного в українських містах крізь призму наявної у них історико-архітектурної спадщини [1]. Діапазон ідентичності міст визначається, як «історико-культурними центрами», так і штучно утвореннями «монопоселень» з містоутворювальним підприємством.

В Україні до історичних міст з великим культурним потенціалом відносять ті, що мають історію понад 300 років, а також усі обласні центри. Водночас слушною є ідея про те, що «історичними містами» слід визнавати ті населені пункти, які «акумуляють успадковані від минулого соціокультурні цінності, вирізняються автентичністю й оригінальною планувальною структурою, мають власний неповторний образ». У таких містах є визначні історико-культурні пам'ятки, вони відігравали роль політичного і духовного центру для прилеглої території на певному історичному етапі. Науково-дослідним інститутом пам'яткоохоронних досліджень розроблено проекти збереження нерухокої культурної спадщини таких міст, як Чернівці, Одеса, Київ, Керч, Васильків Київської області, Вінниця, Ізмаїл, Горлівка, Суми, Миргород Полтавської області, у яких визначено межі та режими використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів цих міст.

Через особливі взаємозв'язки пам'яті й ідентичності, місто та його архітектурні ландшафти впливають на формування колективних ідентичностей. А рухливість кордонів між минулим і сьогоденням актуальними спонукає урбаністів звертатися до ціннісних культурно-історичних смислів міста та своєрідного перетлумачення простору, виявлення актуальної історії/пам'яті у ландшафті міста. Місця пам'яті важливі, зокрема, через суспільну потребу «жити згідно з власною історією». Місця пам'яті відрізняються за символічним потенціалом. Міський ландшафт включає пам'ять у вигляді культурно-історичних об'єктів, що узагальнюють пам'ять про певні групи чи окремих осіб, а також спогади про певні події та періоди. В Україні спостерігаємо чисельні випадки руйнування пам'яток історії та культури, на якій тримається архітектурно-просторова форма міста.

Культурний ландшафт міст може бути ідентифікованим через окреслення різноманітної взаємодії між минулим та теперішнім, оскільки минуле не дає себе «законсервувати» та постійно опосередковується теперішнім.

Те, як відбувається це опосередкування теперішнім, є виявом духовних потреб, інтелектуального потенціалу (тобто культури) спільноти міст. Міста продукують множинність значень і «прочитання» дискурсів минулого. Зокрема у культурному ландшафті Чугуєва Харківської області потужно презентований символізм «військового поселення» Російської імперії (1817–1857), що дотепер інтерпретується загалом у нейтральній, і навіть позитивній манері. Це спостерігається в символічній інтерпретації місць пам'яті (будівля військових штабів, офіцерські будинки, усього – 30 будинків з регламентованої забудови тих часів, у тому числі – ансамбль центральної площі). Місто намагається зберігати своєрідність планування центральної частини міста, підкреслюючи історичну роль Чугуєва як центра 6 округів військових поселень. Водночас архітектурна пам'ять «кодує» інформацію й про епоху, соціальний статус їх мешканців. Відомо, що мешканці Чугуєва та навколишніх сіл, позбавлене Катериною II «вольностей», у своєму господарстві, побуті та культурі зберігало багато рис з вільної заможної козацької старовини. Створення військових поселень було сприйняте селянами як спроба нового поневолення, якому вони чинили опір (Чугуївські повстання 1819, 1831 років). Наразі у символічному ландшафті Чугуєва історія українського козацтва залишається «призабудою». І це при тому, що історія міста безпосередньо пов'язана з добою козащини. Саме тому харківські урбаністи наголошують на важливості збереження відповідного культурного пласту міської спадщини шляхом музеєфікації археологічних пам'яток на території міста (фрагментів козацької фортеці XVII ст.). Важливо, щоби підхід до історичного міського ландшафту ґрунтувався на культурних контекстах, й у взаємозв'язку з культурними цінностями українського світу.

Культура пам'яті в системі міських ландшафтів виявляється не тільки у здатності матеріального збереження артефактів, а й відтворенні минулого досвіду у координації з динамікою смислів, цілей, які розгортаються в актуальному, реальному просторі і часі. Така стратегія необхідна також і Полтаві, музейний комплекс якої підтримує культурний бренд міста як «місця перемоги» Російської імперії у Північній війні. Музейна експозиція державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» залишається незміною з радянських часів, не орієнтованою на висвітлення події як місця катастрофи для Української держави, й водночас маніфестації незламної державної волі української нації.

Таким чином, «укорінення» національних цінностей в символічному просторі міст є чинником права на ідентичність. Ландшафти українських міст потребують своєрідної «реабілітації» національного буття, реартикуляції старих місць пам'яті і витворення нових, що, зі свого боку, потребує спеціального аналізу символічної структури міської політики пам'яті (пам'ятників, меморіальних таблиць та ін.).

Список використаних джерел

1. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста : монографія. Лівів, 2018. 268 с.

2. Фесенко Г. Г. Ідентифікація міст у національному проєкті: вітчизняний контекст урбаністики. *Українознавчий альманах*. 2014. №17. С. 44-47.

Smart M., Republic of Sierra Leone
Fesenko G., D. Sc.,
*O. M. Beketov National University of Urban Economy
in Kharkiv, Ukraine*

FREEDOM AS A SYMBOLIC MARKER OF THE CAPITAL OF SIERRA LEONE

State cultural heritage programs build monuments to reinforce in nation building efforts. These efforts often ignore the other, often more troubling memories preserved by local communities – markers of colonial oppression, cultural genocide, and ethnic identity. Yet questions of memory, heritage, identity and conservation are interwoven at the local, ethnic, national and global level and cannot be easily disentangled [ ].

Freetown has various historical landmarks connected to its founding by Americans, liberated African slaves, and West Indians. The Cotton Tree represents the christening of Freetown in March 1792. In downtown Freetown is the Connaught Hospital, the first hospital constructed in West Africa that incorporated Western medical practices. Nearby is the King's Yard Gate built in stone with a statement inscribed which reads "any slave who passes through this gate is declared a free man", and it was this gate through which liberated Africans passed. Down by the Naval Wharf are slave steps carved out of stone. Before Freetown was established, this was where the Portuguese slave traders transported Africans as slaves to ships.

The area was first settled in 1787 by 400 formerly enslaved black people sent from London, England, under the auspices of the Committee for the Relief of the Black Poor, an organization set up by Jonah Hanway and the British abolitionist Granville Sharp. These black people were African Americans, Afro-Caribbeans, Africans, Southeast Asians, and black people born in Great Britain. They established the 'Province of Freedom' and the settlement of Granville Town. In March 1792, Nathaniel Gilbert, a white preacher, prayed and preached a sermon under the large Cotton Tree. The land was dedicated and christened "Free Town".

The surveyors and the settlers built Freetown on the American grid pattern, with parallel streets and wide roads, with the largest being Water Street. By 1798, Freetown had between 300-400 houses with architecture resembling that of the United States – stone foundations with wooden superstructures. Eventually this style of housing, built by the Nova Scotians, would be the model for the "bodies" of their Creole descendants.

From 1808 to 1874, the city served as the capital of British West Africa. It also served as the base for the Royal Navy's West Africa Squadron, which was charged with enforcing the ban on the slave trade. When the squadron liberated slaves on trading ships, they brought most to Sierra Leone, and Freetown in particular; thus, the population grew to include descendants of many different peoples from all over the west coast of Africa.